

פרשת חוקת – שישי

(י) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ י וְנָטְלוּ, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וְשָׂרוּ, בְּאוֹבוֹת. בְּאַבֹּת:

(יא) וַיִּסְעוּ מֵאַבֹּת וַיַּחֲנוּ בְּעֵי יא וְנָטְלוּ, מֵאוֹבוֹת; הָעֵבְרִים בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל- וְשָׂרוּ בַּמִּגְזֹת עֵבְרָאִי, בְּמִדְבָּרָא דְעַל אִפִּי מוֹאָב, מִמִּדְנַח, שְׁמִשָּׁא.

רס"י א בְּעֵי הָעֵבְרִים: לֹא יָדַעְתִּי לָמָּה נִקְרָא שְׁמָם עַיִם וְעִי לְשׁוֹן חֲרָבָה הוּא, דְּבַר הַטָּאוֹט בַּמִּטָּטָא, וְהָעֵין בּוּ יִסּוּד לְבִדָּה, וְהוּא מְלִשׁוֹן "יָעִים" (יִשְׁעִיה כח): "וַיַּעַז בְּרֹד". הָעֵבְרִים: דֶּרֶךְ מַעְבֵּר הָעוֹבְרִים שָׁם אֶת הָר נָבוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן, שֶׁהוּא מִפְּסִיק בֵּין אֶרֶץ מוֹאָב לְאֶרֶץ אַמּוֹרִי. עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשְּׁמֶשׁ: בַּמִּזְרָחָה שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב:

(יב) מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחֵל יב מִתְמָן, נָטְלוּ; וְשָׂרוּ, בְּנַחֲלָא דְזֹרֵד. זֹרֵד:

(יג) מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ מַעְבֵּר אַרְנוֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר הַיָּצֵא מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי כִּי אַרְנוֹן גְּבֹול מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֱמֹרִי:

רס"י א מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי: תַּחֲנוּם סוּף מִצָּר שְׁלָהֶם, וְכֵן (דְּבָרִים ב): "גְּבֹול מוֹאָב", לְשׁוֹן קֶצֶה וְסוּף. מַעְבֵּר אַרְנוֹן: הַקִּיפּוֹ אֶרֶץ מוֹאָב כָּל דְּרוֹמָהּ וּמִזְרָחָה עַד שְׂבָאוּ מַעְבֵּר הַשְּׁנִי לְאַרְנוֹן בְּתוֹךְ אֶרֶץ הָאֱמֹרִי, בְּצִפּוֹנָהּ שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב. הַיָּצֵא מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי: רְצוּעָה יוֹצֵאָה מִגְּבֹול הָאֱמֹרִי, וְהִיא שֶׁל אַמּוֹרִיִּים, וְנִכְנָסֶת לְגְבֹול מוֹאָב עַד אַרְנוֹן, שֶׁהוּא גְבֹול מוֹאָב; וְשָׁם חָנוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא בָּאוּ לְגְבֹול מוֹאָב, (כִּי אַרְנוֹן גְּבֹול מוֹאָב וְהֵם לֹא נָתְנוּ לָהֶם רְשׁוּת לַעֲבֹר בְּאַרְצָם וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא פָרְשָׁה מִשָּׁה, פָּרְשָׁה יִפְתָּח), כְּמוֹ שֶׁאָמַר יִפְתָּח (שׁוֹפְטִים יא): "וְגַם אֶל-מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח וְלֹא אָבָה". וּמִשָּׁה רְמִזָּה (דְּבָרִים ב): "כֹּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְּנֵי עָשׂוּ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיֹּשְׁבִים בְּעֹר" מֶה אֱלוֹ לֹא נָתְנוּם לַעֲבֹר בְּתוֹךְ אֶרְצָם, אֲלֹא הַקִּיפּוּם סָבִיב, אֵף מוֹאָב כֵּן:

(יד) עַל-כֵּן יֹאמַר בְּסֹפֶר מְלַחֲמַת יְהוָה אֶת-וְהַב בְּסוּפָהּ וְאֶת-הַנְּחָלִים אַרְנוֹן: יד עַל פִּינָה, יִתְאַמֵּר, בְּסֹפֶרָא, קְרִיבִין עֲבַד יי: עַל יָמָא דְסוּף, וּגְבוּרָן עַל נַחֲלֵי אַרְנוֹן.

רס"י א עַל-כֵּן יֹאמַר: עַל חֲנִיָּה זֹו וְנִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בָּהּ יֹאמַר בְּסֹפֶר מְלַחֲמַת ה'. כְּשֶׁמִּסְפָּרִים נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאַבְרָהָם, יִסְפְּרוּ "אֶת-וְהַב וְגו'". אֶת-וְהַב: כְּמוֹ "אֶת יְהִיב", כְּמוֹ שֶׁיֹּאמַר מִן יַעֲד, וְעַד. כֵּן יֹאמַר מִן יְהִיב וְהַב, וְהוּא יִסּוּד הוּא, כְּלוּמַר: אֶת אֲשֶׁר יְהִיב לָהֶם וְהַרְבֵּה נִסִּים בֵּינָם-סוּף. וְאֶת-הַנְּחָלִים אַרְנוֹן: כְּשֶׁם שֶׁמִּסְפָּרִים בְּנִסִּי יָם-סוּף, כֵּךְ יֵשׁ לְסֹפֶר בְּנִסִּי נַחֲלֵי אַרְנוֹן, שֶׁאֵף כָּאֵן נַעֲשׂוּ נִסִּים גְּדוֹלִים. וּמֶה הֵם הַנִּסִּים?:

(טו) וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַר וְנִשְׁעַן לְגְבֹול לְחִית; וּמִסְתַּמֵּיךְ, מוֹאָב: טו וְשָׁפוּךְ, לְנַחֲלִיא, דְּמִדְבָּרִין, לְקִבִּיל לְחִית; וּמִסְתַּמֵּיךְ, לְתַחֲנוּם מוֹאָב.

רס"י א וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים: תַּרְגוּם שֶׁל "שָׁפָךְ". אֲשֶׁר שָׁפָךְ הַנְּחָלִים, שֶׁנִּשְׁפָּךְ שָׁם דָּם אַמּוֹרִיִּים, שֶׁהָיוּ נִחְבָּאִים שָׁם, לְפִי שֶׁהָיוּ הָהָרִים גְּבוּהִים וְהַנְּחַל עֲמַק וְקָצֵר וְהָהָרִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה: אָדָם עוֹמֵד עַל הָהָר מִזֶּה וּמִדְבָּר עִם חֲבֵרוֹ בָּהָר מִזֶּה וְהַדֶּרֶךְ עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַנְּחַל. אָמְרוּ אַמּוֹרִיִּים: כְּשִׁיכְנִסּוּ יִשְׂרָאֵל [לְאֶרֶץ] לְתוֹךְ הַנְּחַל לַעֲבֹר, נֵצֵא מִן הַמַּעְרֹת בָּהָרִים שְׁלִמְעָלָה מֵהֶם וְנִהְרָגִם בַּחֲצִים וְאֲבִנֵי בְּלִיסְטְרָאוֹת. וְהָיוּ אוֹתָן הַנִּקְעִים בָּהָר שֶׁל צֵד מוֹאָב, וּבָהָר שֶׁל צֵד אַמּוֹרִיִּים הָיוּ כְּנֶגֶד אוֹתָן נִקְעִים כְּמִין קֶרְנוֹת וְשִׁדִּים בּוֹלְטִין לַחוּץ, כִּיּוֹן שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹר, נִזְדַּעְזַע הָהָר שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּשִׁפְחָה הַיּוֹצֵאת לְהַקְבִּיל פְּנֵי גְבוּרָתָהּ, וְנִתְקַרֵּב לְצֵד הָר שֶׁל מוֹאָב וְנִכְנָסוּ אוֹתָן הַשִּׁדִּים לְתוֹךְ אוֹתָן נִקְעִים וְהִרְגוּם. וְזֶהוּ: "אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַר", שֶׁהָהָר נָטָה מִמְּקוֹמוֹ וְנִתְקַרֵּב לְצֵד גְּבֹול מוֹאָב וְנִדְבַק בּוֹ, וְזֶהוּ: "וְנִשְׁעַן לְגְבֹול מוֹאָב" (בס"א אִינוֹ) (וְעִבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הָהָרִים וְלֹא יָדְעוּ הַנִּסִּים הָאֵלּוּ אֲלֹא עַל יְדֵי הַבָּאָר שֶׁנִּכְנָס לָשֵׁם):

(טז) וּמִשָּׁם בְּאַרְהָ הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֲסַף אֶת-הָעָם וְאֶתְנָה לָהֶם מַיִם:

רס"י א וּמִשָּׁם בְּאַרְהָ: מִשָּׁם בָּא הָאֲשֶׁר אֶל הַבָּאָר. כִּי־צֵד? אָמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: מִי מוֹדִיעַ לְבִנֵּי הַנִּסִּים הָלָלוּ? הַמְּשַׁל אוֹמַר: "נִתְּנָה פֶת לְחִינוּק, הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ". לְאַחַר שֶׁעֲבָרוּ חֲזוּרוֹ הָהָרִים לְמִקְוָם וְהַבָּאָר יָרְדָה לְתוֹךְ הַנְּחַל וְהַעֲלָתָה מִשָּׁם דָּם הַהִרְגִים וְזִרְעוֹת וְאִיבָרִים וּמוֹלִיכֶתָן סָבִיב הַמַּחְנֶה וְיִשְׂרָאֵל רָאוּ וְאָמְרוּ שִׁירָה:

(יז) אֲזוּ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת- הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בָאָר עֲנוּ-לָהּ: יז בְּכִין שִׁבַח יִשְׂרָאֵל, יֵת תְּשַׁבַּחְתָּא הָדָא: סְקִי בִירָא, שִׁבַּחוּ לָהּ.

רס"י א עָלֵי בָאָר: מִתּוֹךְ הַנְּחַל, וְהַעֲלִי מֶה שָׁאֵת מַעְלָה. וּמִנִּין שֶׁהַבָּאָר הוֹדִיעָה לָהֶם? שֶׁנֶּאֱמַר "וּמִשָּׁם בְּאַרְהָ" (בס"ד) וְכִי מִשָּׁם הִיתָה? וְהִלֵּא מִתְחַלֵּת אַרְבָּעִים שָׁנָה הִיתָה עִמָּהֶם?! אֲלֹא, שֶׁיָּרְדָה לְפָרֶסֶם אֶת הַנִּסִּים וְכֵן (שְׁבַת לה): "אֲזוּ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל" הַשִּׁירָה הַזֹּאת נֶאֱמָרָה בְּסוּף אַרְבָּעִים וְהַבָּאָר נִתְּנָה לָהֶם מִתְחַלֵּת אַרְבָּעִים וּמֶה רָאָה לְכַתֵּב כָּאֵן? אֲלֹא הָעֲנִין הַזֶּה נִדְרַשׁ לְמַעְלָה הֵימָנוּ:

(יח) בָּאָר חֲפְרוּיָה שָׂרִים כְּרוּיָה גְּדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָן בְּמִשְׁעָנָתָם וּמִמִּדְבָּר מִתְנָה:

רס"י א בָּאָר חֲפְרוּיָה: זֹאת הִיא הַבָּאָר אֲשֶׁר חֲפְרוּיָה שָׂרִים מִשָּׁה וְאַהֲרֹן. בְּמִשְׁעָנָתָם: בְּמִטָּה. וּמִמִּדְבָּר: נִתְּנָה לָהֶם:

(יט) וּמִמִּתְנָה נַחֲלִיאַל וּמִמִּתְנָה נַחֲלִיאַל: יט וּמִדְּאִתְהִיבֶת לַהוֹן, נַחֲתָא עִמָּהוֹן לְנַחֲלִיא; וּמִנַּחֲלִיא, סְלָקָא עִמָּהוֹן לְרִמְתָּא.

רס"י א וּמִמִּתְנָה נַחֲלִיאַל: כְּתַרְגוּמוֹ: כ וּמִרְמָתָא, לְחִלִּיא בְּשִׁירָה מוֹאָב רֹאשׁ הַפְּסָגָה רִמְתָּא; וּמִסְתַּכִּיא, עַל אִפִּי בֵּית יִשְׁמִיּוֹן.

רס"י א וּמִמִּתְנָה הִגִּיא אֲשֶׁר בְּשִׁדָּה מוֹאָב: כִּי שָׁם מֵת מֹשֶׁה וְשָׁם בְּטָלָה הַבָּאָר. דְּבַר אַחֵר: כְּרוּיָה גְּדִיבֵי הָעָם כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא, כְּשֶׁהָיוּ חֲנוּנִים, נוֹטֵל מִקְלוֹ וּמוֹשֵׁךְ אֲצֹל דְּגָלוֹ וּמַחְנֶהוּ, וּמִי הַבָּאָר נִמְשָׁכִין דֶּרֶךְ אוֹתוֹ סִימָן וּבָאִין לְפָנֵי חֲנִית כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט. בְּמַחֲקָק: עַל-פִּי מֹשֶׁה שֶׁנִּקְרָא: "מַחֲוֹקָק", שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לג): "כִּי-שָׁם חָלַקְתָּ מַחֲקָק סִפּוּן". וְלָמָּה לֹא נִזְכַּר מֹשֶׁה בְּשִׁירָה זֹו? לְפִי שֶׁלָּקָה עַל יְדֵי הַבָּאָר וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, לֹא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. מָשַׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ מִזְמַנִּין אוֹתוֹ לְסַעֲדָה, אָמַר: אִם אוֹהֲבֵי שָׁם אֲנִי שָׁם, וְאִם לֹא אֲנִי הוֹלֵךְ! רֹאשׁ הַפְּסָגָה: כְּתַרְגוּמוֹ: "רִישׁ רִמְתָּא פְּסָגָה לְשׁוֹן גְּבוּהָ, וְכֵן (תְּהִלִּים מח): "פְּסָגוֹ אֶרְמְנוּתֶיהָ" הַגְּבִיהוּ אֶרְמְנוּתֶיהָ. וְנִשְׁקָפָה: אוֹתָהּ הַפְּסָגָה עַל-פְּנֵי הַמְּקוֹם שֶׁשְׁמוֹ יִשְׁמִין וְהוּא לְשׁוֹן מִדְבָּר, שֶׁהוּא שְׁמָם. דְּבַר אַחֵר: וְנִשְׁקָפָה, הַבָּאָר עַל-פְּנֵי הַיִּשְׁמִיּוֹן, שֶׁנִּגְזְרָה בִּימָה שֶׁל טְבָרִיָּה וְהָעוֹמֵד עַל הַיִּשְׁמִיּוֹן מִבֵּית וְרוֹאֶה כְּמִין כְּבָרָה בֵּינָם וְהִיא הַבָּאָר, כֵּךְ דִּרְשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא: